

Hr Kristen Michal
Peaminister
Stenbocki maja
Rahukohtu 3
15161 TALLINN

6. august 2026 nr 5.1-1/119-3

Lugupeetud peaminister ja Vabariigi Valitsuse liikmed

Pöördume Teie poole, kuna Justiits- ja Digiministeerium on 20.07.2026 esitanud Vabariigi Valitsusele heaks kiitmiseks **kriminaalmenetluse seadustiku, väärteomenetluse seadustiku, elektroonilise side seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu** (edaspidi: eelnõu), millega on kavas muuta sideandmete säilitamise ja kasutamise regulatsiooni.

Senise sideandmete säilitamise ja kasutamise regulatsiooni muutmine on kahtlemata vajalik ja oleks pidanud juba ammu toimuma. Selle teema olulisusele ja seaduse muutmise vajadusele on nii Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit (ITL) kui ka tema liikmed korduvalt tähelepanu pööranud.

ITL oli Justiits- ja Digiministeeriumi poolt eelnõu ettevalmistamisse aktiivselt kaasatud ning meie esindajad on nimetatud eelnõu seletuskirjas eelnõu autorite hulgas. Paraku ei ole Vabariigi Valitsusse jõudnud eelnõus valdavat osa ITL-i ettepanekutest arvestatud, mistõttu me ei saa seda kooskõlastamisele esitatud kujul toetada.

Palume Vabariigi Valitsusel eelnõud sellisel kujul mitte heaks kiita järgmistel põhjustel:

1. Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks sideandmete üldine ja ühetaoline säilitamiskohustus. See ei too aga kaasa seaduse alusel kohustuslikus korras säilitamisele kuuluvate andmete mahu märkimisväärset vähenemist, kuna selle asemel soovitakse luua eelnõuga mitu erinevat keerulist alust sideandmete säilitamiseks. Näiteks andmete säilitamine konkreetse menetluse tarbeks ehk nn kiirsäilitamine ja rida erinevaid aluseid andmete säilitamiseks kuritegevusvastase võitluse eesmärgil. **Ühe üldise säilitamiskohustuse asendamine mitme erinevaga sellisel kujul nagu see on toodud eelnõus ei muuda isikute privaatsusõiguse riivet väiksemaks, vaid vastupidi. See hoopis suurendab privaatsusõiguse riivet, sest isikuandmete töötlemine muutub nii mitme aluse lisamise tulemusena keerulisemaks ja seetõttu paratamatult ka intensiivsemaks.**

Oleme seisukohal, et üheks eelnõu eesmärgiks peab olema kohustuslikus korras säilitamisele kuuluvate elektroonilise side andmete hulga minimeerimine. Praegu selles eelnõus kirjeldatud keerukas ja mitmekihiline säilitamisrežiim ei vähenda paraku andmete säilitamise mahtu. Lisame, et olles olnud eelnõu koostamisse kaasatud ja seda põhjalikult analüüsinud, ei saa me nõustuda, et uued alused saavad olema kasutatavad vaid väga erandlikel juhtudel nagu on Justiits- ja Digiministeerium meedias selgitanud¹.

2. **Eelnõuga ettenähtud erinevate säilitamiseluste elluviimine saab praktikas olema ebamõistlikku halduskoormust loov - keeruline, kallis ja aeganõudev.** Eelnõus toodud nõuete järgimise tagamiseks tuleb luua mitu erinevat säilitamise viisi, andmeid eristada ja erinevate tähtaegadega hoida. Seega toob eelnõu kaasa väga suure halduskoormuse tõusu. Kuna eelnõu on olnud pidevas muutumises, ei ole seni läbi viidud põhjalikku analüüsi, kui palju see kõik maksaks ja kui kaua võtab aega, et kõik soovitud võimalused saavad loodud. Selge on aga see, et eelnõu kasvatab oluliselt halduskoormust ja seda olukorras, milles Vabariigi Valitsus on lubanud halduskoormuse vähendamist, mitte selle kasvu.
3. **Eelnõu kehtestab rea erinõudeid sideandmete osas sideettevõtjatele, kuigi regulatsiooni eesmärk on võimaldada neid andmeid kasutada riiklikes menetluses.** Näiteks sätestatakse sideettevõtjatele hulk piiranguid ja lisakohustusi sideandmete töötlemisel (muuhulgas keeld eri andmekategooriate vahel seoseid luua). Meie hinnangul peaksid samad erinõuded kehtima ka sideandmeid kasutatavatele riigiasutustele. Eraõiguslikud sideettevõtjad ei saa ega tohi olla uurimis- ja jälitusasutuste tegevuse kontrollorganiks.
4. **Eelnõu loob Vabariigi Valitsusele liiga laiad volitused täiendavate säilitusnõuete kehtestamiseks, mis ilmselt ei ole põhiseaduspärased.** Nimelt sisaldub eelnõus volitusnorm, mis annab õiguse Vabariigi Valitsuse määrusega säilitamiskohustuse täitmiseks vajalike andmete loetelu. Samuti kohustama korraldusega säilitama andmeid kuritegevuse vastaseks võitluseks ja riigi julgeoleku vastaseks võitluseks. Leiame, et nii intensiivse põhiõiguste riive puhul peavad riive aluseks olevad kriteeriumid olema kehtestatud seaduse tasandil, mitte Vabariigi Valitsuse korralduste või määruste kaudu.

ITL on korduvalt esitanud Justiits- ja Digiministeeriumile oma ettepanekud, kuidas sideandmete säilitamist ja kasutamist Eestis reguleerida:

1. Kõige parem oleks leida lahendus, kus seadus sätestab konkreetse kohustuse menetluste jaoks sideandmeid säilitada koos konkreetse tähtaja või tähtaegadega ning näeb ette erineva andmete väljastamise korra erinevateks menetlusteks ehk reguleeritakse peamiselt sideandmete väljastamist ja kasutamist.

¹ <https://www.err.ee/1610077081/pakosta-saatis-sideandmete-masskogumist-piirava-eelnou-valitsusse>

2. Kõige kiirem lahendus oleks tunnistada kehtetuks ainult elektroonilise side seadise § 111¹ lg 2 ehk kriminaalmenetluste jaoks jäävad selles lõikes nimetatud andmed kättesaadavaks ainult juhul, kui need on sideettevõtja poolt äriselt säilitatud. Sel juhul tuleb lisada seadusesse õiguslikud tagatised, mis adresseeriks võimalikke muresid. Sellele võib lisada võimaluse kohustada sideandmete säilitamist julgeoleku eesmärgil.

Eelnõus tuleb täna välja pakutud lähenemise asemel eelistada lihtsat, selgete andmekategooriate ja tähtaegadega raamistikku (nagu näiteks on kehtestatud Rootsis), mis on automatiseeritult rakendatav.

Kui eelnõu kiidetakse Vabariigi Valitsuse poolt heaks esitatud kujul, siis on Riigikogu menetluses vajalik sellesse kindlasti lisada nn **kiirsäilitamisega seotud kulude hüvitamine sideettevõtetele**. Tegemist on väga koormava alusega, mis toob kaasa käsitööd ja pideva valmisoleku loomise vajaduse.

Samuti soovime juhtida tähelepanu, et **eelnõus pakutud jõustumisajad ei ole praktikas täidetavad**. Sideettevõtted saavad alustada ettevalmistusi uue regulatsiooni täitmiseks, kui selle sisu on paigas ehk seadus on vastu võetud. Ettevalmistused algavad analüüsiga, alles pärast seda saab alustada tehnilisi ettevalmistusi. Seega ei ole reaalne, et eelnõu vastuvõtmisel saaks kohe näiteks täita kiirsäilitamise korraldusi, milleks ülemineku aega eelnõus ette nähtud pole.

Lõpetuseks rõhutame, et kui Vabariigi Valitsusele heaks kiitmiseks esitatud eelnõu saab sellisel kujul seaduseks, läheb sideandmete säilitamine Eestis palju keerulisemaks, koormavamaks ja kulukamaks. Kuna kõikide riigi poolt kehtestada plaanitavate arvukate säilitamise soovide rahuldamise tulemuseks on tõenäoliselt pea kõigi inimeste sideandmete jätkuv säilitamine ehk privaatsusriive ei vähene, siis ei ole lahendus ilmselt ka kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga. See tähendab, et kaua oodatud ja suure kollektiivse pingutuse abil valminud regulatsioon jääb endiselt vaidlustavaks ning probleeme tekitama. Lisaks võib kahelda, kas eelnõu toob positiivse tulemuse julgeoleku ja korrakaitse asutustele rohkemate tõendite näol või osutub täiendavaks tõukeks kurjategijatele kolida oma suhtlusega senisest veel enam alternatiivsetesse kanalitesse (nt Signal, WhatsApp), milles toimuvat sideandmetena ei säilitata.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Doris Põld
Tegevjuht

Keilin Tammepärg, keilin.tammeparg@itl.ee